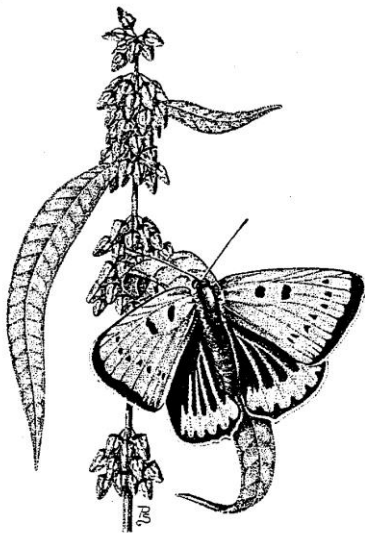

22^e jaargang
oktober 2018

Flinterwille

Vlinderwerkgroep Friesland

Nederlandse Entomologische Vereniging

VOORWOORD

Beste lezers,

Deze Flinterwille valt wat later bij u in de bus dan gebruikelijk. Dat heeft alles te maken met het feit, dat uw voorzitter de laatste vier en een halve week deelnam aan een expeditie naar Nieuw-Guinea en dus pas afgelopen week kon beginnen met het samenstellen van deze Flinterwille. De reis naar Papua stond in het teken van de nachtvlinders. De eerste week waren we te gast op de universiteit van Jayapura, waar de groep (met o.a. Jannie Sinnema, Piet Zumkehr en Rob de Vos) bezig is geweest met onderzoek in de grote insectencollectie, de instructie van de van de mensen daar wat betreft het beheer en behoud van de collectie en de digitalisatie ervan, we hebben een onderhoud gehad met de rector van de universiteit over de collectie en de samenwerking met ons en we hebben zelfs een paar colleges over nachtvlinders gegeven voor de studenten biologie. Na die week zijn we op diverse plaatsen bezig gegaan met het inventariseren van nachtvlinders met een sterke lamp. Hoogtepunt was onze expeditie naar het Habbema meer, gelegen op 3500 m hoogte in het centrale bergland. Dat was afzien, we werden er met een paar 4WD auto's naar toe gebracht en hebben er gekampeerd in ons iglootje bij 's nachts 5 graden. ... Maar de vangsten waren fantastisch, in dit onherbergzame gebied is nog nauwelijks naar nachtvlinders gekeken. En dat betekent dat een groot deel van de waargenomen vlinders geen naam heeft en nieuw is voor de wetenschap. Werk aan de winkel dus. Ik zal op onze bijeenkomst een aantal van die nieuwe soorten laten zien, zodat jullie een unieke blik krijgen op nieuwe soorten voor de wetenschap.

Onze najaarsbijeenkomst is ook wat later dan gebruikelijk, namelijk op woensdag 12 december. En nu ik toch met data bezig ben: onze jaarlijkse determinatiedag vindt dit jaar plaats op **zaterdag 12 januari**, zoals gebruikelijk in Hemrik.

We kunnen tevreden zijn over de excursies van het afgelopen seizoen, dankzij de fraaie zomer gingen vrijwel alle onderdelen door. Bij de nationale nachtvlindernacht ging de activiteit in Appelscha wel door, maar we moesten helaas de activiteiten in Mantgum afgelasten. Bij windkracht 6 uit het noordwesten en regen heb je in het noordwesten van Friesland geen kans op nachtvlinders. Ik vermoed dat er dankzij de schitterende zomer heel wat bijzonderheden te melden zullen zijn op onze bijeenkomst en ik hoop veel van onze leden daar weer te begroeten op 12 december.

Siep Sinnema

INHOUD

Voorwoord	Siep Sinnema	pag. 1
Inhoud		2
Aankondiging Najaarsbijeenkomst		3
Verslag Voorjaarsbijeenkomst 2018	Gerard Bergsma	4
Verslag excursie Lauwersmeer 2 juni 2018	Gerrit Tuinstra	9
Nationale Nachtvlinder Nacht 23-6-2018 Terwisscha	Gerard Bergsma	11
Verslag excursie Gaasterland van 30-6-2018	Abel Jagersma en Andy Saunders	14
Kleurenfoto's		15 t/m 18
Excursie omgeving Scherpenzeel zaterdag 14 juli 2018	Siep Sinnema	19
Bladroller terug in Friesland na 28 jaar	Andy Saunders	20
Een drietal nieuwe soorten voor Friesland	Gerrit Tuinstra	21
Grasmotten <i>Crambinae</i> op Canterlandseweg 18 Gytsjerk	Freek Nijland	26
Wat deden de Veenhooibeestjes in 2018?	Judith Bouma	28
Tweede generatie ... alwээр!	Judith Bouma	30
Het eerste vlindernieuws uit Sneek	Andy Saunders	31
Ledenmutaties		32
Belangrijke data		33

Aankondiging najaarsbijeenkomst

Hierbij nodigen wij u uit voor de najaarsbijeenkomst van de Vlinderwerkgroep Friesland op **woensdag 12 december 2018** in het pand van **de Fûgelhelling, De Feart 1 te Ureterp**. Aanvangstijd: 's avonds om 20.00 uur.

De indeling van de avond is als volgt:

1. Opening.
2. Verslag voorjaarsbijeenkomst van 11 april 2018.
3. Algemene mededelingen en ingekomen stukken.
4. Ervaringen, mededelingen, inbreng van en door leden.
5. Pauze.
6. Voortgang dagvlinderproject 2015-2020.
7. Presentatie over een Afrikaanse vlinderreis (Gerard Bergsma).
8. Rondvraag.
9. Sluiting.

Attentiepunten:

- Als u dvd's of usb-sticks met foto's hebt meegenomen, verzoeken wij u dit voorafgaande aan de bijeenkomst bij de secretaris of de voorzitter te melden.
- Contributie (€ 10,00 per jaar) kan tijdens de pauze van de bijeenkomst worden voldaan bij onze penningmeester, Luut de Zee.
Overmaken kan ook naar rekeningnummer NL68 INGB 0007 2232 59 ten name van L. de Zee te Joure.
- Aan het eind van het vlinderseizoen verzoeken wij u vriendelijk uw gegevens in Excel in te voeren en het totaalbestand ten behoeve van de **vlinderdatabase Friesland** en de **landelijke database NOCTUA** te mailen aan Gerrit Tuinstra (g.tuinstra14@gmail.com). Voor de excel-file (het opmaakprofiel) kunt u zich wenden tot Gerrit Tuinstra die dit bestandje naar u toe kan mailen.
- Wanneer u een (nieuw) e-mailadres hebt, verzoeken wij u deze op de presentielijst te vermelden, zodat wij u in voorkomende gevallen berichten kunnen sturen.

Namens het bestuur van de Vlinderwerkgroep
Friesland.

Gerard Bergsma - Secretaris.

De voorjaarsbijeenkomst van de Vlinderwerkgroep Friesland vond plaats op woensdag 11 april 2018 in de Fûgelhelling te Ureterp. Aanwezig waren 33 leden van de Vlinderwerkgroep. Afmelding wegens verhindering waren er van Hans Bijl, Anja Kerkhof, Joop Leertouwer, Barbara Mather, Gerben Mensink en Marten Zijlstra.

1. Voorzitter Siep Sinnema opent de bijeenkomst en heet iedereen van harte welkom. De nieuwe Flinterwille is dit voorjaar verzonden via Sandd. Dit was een experiment, maar het is goed gelukt. Verzending via Sandd levert een kostenbesparing op van circa € 150,00 per zending Flinterwilles.

Vandaag zag Siep al twee Oranjepijpjes vliegen. Nachtvinders zijn er momenteel in groot aantal, ondanks het alarmerende bericht, dat de insectenstand met zo'n 75% blijkt te zijn afgenomen. Toch is er 'landschapspijn', want in Opsterland en Smalingerland zijn boomwallen massaal weggesnoeid en de bermen kaal gemaaid! In Dongeradeel en de Noardlike Fryske Wâlden gaat het slecht. Geen planten betekend geen insecten en geen vogels. Het nut van insecten, waaronder vlinders, wordt totaal onderschat!

2. Verslag najaarsbijeenkomst 2017.

Abel Jagersma > Blz. 6 > daar staat aangegeven, dat er *in de buurt van zijn huis* nog een tweetal territoria van de Argusvlinder zijn, maar deze bevinden zich ***in zijn eigen tuin***. De secretaris zal dit in het verslag corrigeren.

3. Algemene mededelingen en ingekomen stukken.

Er zijn geen mededelingen. Voor het agendapunt ingekomen stukken meldt de secretaris het jaarverslag 2017 "*Vlinders en libellen geteld*" van de Vlinderstichting. Tevens Nieuwsbrief nr. 66 (december 2017) van het EIS (Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden).

4. Ervaringen, mededelingen, inbreng van en door leden.

Siep Sinnema heeft recentelijk met de val gevangen. Er waren veel nachtvinders, waaronder zo'n 400 exemplaren van de Kleine voorjaarsuil (*Orthosia cruda*), maar ook de Dubbelstipvoorjaarsuil (*Anorthoa munda*), de Variabele voorjaarsuil (*Orthosia incerta*) en de Nunvlinder (*Orthosia gothica*). Hij laat een foto zien van de massaliteit van de nachtvinders in de eierdozen van de val. Gisteravond had hij bezoek van de Vroege spanner (*Biston strataria*) en de Halvemaanvlinder (*Selenia tetralunaria*).

Reinder Wijma is met Natalia in Argentinië geweest en heeft daar gelicht. Helaas niet zo succesvol vanwege een te kleine lamp.

Avion Eizinga is boos, omdat er onlangs in een prachtig gebied langs de spoorweg bij Grou gemaaid en gesnoeid is. Ze heeft hierover een artikel geschreven in de

Leeuwarder Courant en heeft daar veel reacties op gehad. Rijkswaterstaat bleek de schuldige te zijn.

Abel Jagersma heeft de eerste Citroenvlinder en Daggauwoog gespot. Tevens een aantal voorjaarsnachtvlinders, waaronder het Roesje (*Scoliopteryx libatrix*).

Johan Meijer: Citroenvlinder, Daggauwoog en Klein koolwitje gezien.

Judith Bouma: de rupsen van de Rietvink (*Euthrix potatoria*) worden al actief.

Andy Saunders heeft tot nu toe in Sneek (zijn nieuwe permanente woonplaats) geen enkele voorjaarsuil gevangen. Hij is van plan de nachtvlindersoorten van Sneek in kaart te brengen. Er staat Kamperfoelie in zijn tuin en dat op zich is al bemoedigend!

Freek Nijland geeft een powerpointpresentatie getiteld **“Dwergspanners 2014-2017, Erf Canterlandseweg 18, Gytsjerk”**. Hij laat de volgende 16 soorten dwergspanners (*Eupithecia*'s) die hij in deze periode heeft gevangen de revue passeren:

de Zwartkamdwergspanner (*Gymnoscelis rufifasciata*), totaal 93 exemplaren,

de V-dwergspanner (*Chloroclystis v-ata*), totaal 56 exemplaren,

de gewone dwergspanner (*Eupithecia vulgata*), totaal 42 exemplaren,

de Egale dwergspanner (*Eupithecia absinthiata*), totaal 35 exemplaren,

de Groene dwergspanner (*Pasiphila rectangulata*), totaal 33 exemplaren,

de Streepjesdwergspanner (*Eupithecia intricata*), totaal 29 exemplaren,

de Esdoorndwergspanner (*Eupithecia inturbata*), totaal 24 exemplaren,

de Hopdwergspanner (*Eupithecia assimilata*), totaal 18 exemplaren,

de Witvlekdwergspanner (*Eupithecia succenturiata*), totaal 8 exemplaren,

de Vingerhoedskruiddwergspanner (*Eupithecia pulchellata*), totaal 8 exemplaren,

de Fijnspardwergspanner (*Eupithecia tantillaria*), totaal 4 exemplaren,

de Zwartvlekdwergspanner (*Eupithecia centaureata*), totaal 3 exemplaren,

de Wederikdwergspanner (*Anticollix sparsata*), totaal 2 exemplaren,

de Schermbloemdwergspanner (*Eupithecia tripunctaria*), totaal 2 exemplaren,

de Voorjaarsdwergspanner (*Eupithecia abbreviata*), totaal 2 exemplaren,

de Bosrankdwergspanner (*Eupithecia haworthiata*), totaal 2 exemplaren.

Saskia Hoornveld: mannetje en vrouwtje Citroenvlinder, Gehakkelde aurelia, Daggauwoog, Klein koolwitje.

Ada van Binsbergen vertelt, dat ze de dagvlinders van het **Friese Woudenpad** noteert.

John Boosman constateert al enige jaren een gestage afname van het aantal dagvlindersoorten in zijn woonomgeving.

Merel Zweemer heeft gisteravond voor de eerste keer in het gebied *De Kleine Wielen* in recreatiegebied *De Groene Ster* bij Leeuwarden genachtvlinderd. Ze noteerde 12 soorten.

Jeroen Breidenbach heeft vorig jaar voor It Fryske Gea in de Workumerwaard naar nachtvlinders gekeken. Hij vond er de zeldzame Biessnuitmot (*Friedlanderia cicatricella*), hetgeen een nieuwe microvlindersoort voor Friesland is. Verder ving

hij daar eind juli 2017 enkele exemplaren van de zeer zeldzame Stippelrietboorder (*Protarchanara brevilinea*). Deze soort is ook van Texel en Griend bekend.

Gerrit Tuinstra ving vorig jaar in het Lauwersmeergebied de zeldzame Eierdopmot (*Argyroploce externa*). Deze soort heeft Rond(bladig) wintergroen (*Pyrola rotundifolia*) als waardplant. Om de rups te kunnen vinden, moet je letten op rond gevouwen blaadjes van de plant!

Wiebe Poppe: Citroenvlinder, Klein koolwitje, Kleine vos, Daggauwoog.
Petra Tenge laat enkele foto's zien van een afgevlagen Eikenblad (*Gastropacha quercifolia*) die zij in het Fochteloërveen had gevonden. Tevens enkele foto's van de rups van de Veenheide-uil (*Acronicta menyanthidis*), eveneens van het Fochteloërveen.

Heert Hein Kuipers: Kleine vos (Heerenveen), Daggauwoog en Kleine vos van de Makkumerzuidwaard.

Mariske Pemmelaar: Citroenvlinder en afgelopen zondag een Grijs heispanner (*Pachynemia hippocastanaria*) op de Hulstreed, een natuurterrein van It Fryske Gea bij Jubbega-Schurega.

Luit de Zee: op 12 maart een Gehakkelde aurelia in Joure.

Anneke van der Veen: Bont zandoogje, Gehakkelde aurelia.

Douwe Kleinstra (beleidsmedewerker Groen, Natuur en Landschap van de nieuwe gemeente Noord-Oost Friesland, waaronder Dantumadiel, Dongeradiel, Ferwerderadiel en Kollumerland) vraagt onze medewerking voor het monitoren van dagvlinders in een breed stuk berm tussen Raard en Lichtaard (ten westen van Dokkum). Men wil proberen de bermen in de gemeente natuurvriendelijker te maken. Daarom is gekozen voor een pilot tussen Raard en Lichtaard. De berm van de Van Kleffenswei tussen beide dorpen wordt aan één zijde twee keer gefreesd en met een passend zaadmengsel ingezaaid. De berm aan de andere kant van de weg is het referentiekader en moet dus voor een goede vergelijking in de monitoring worden meegenomen. De lengte van de berm is ongeveer 1,7 km waarvan op dit moment niet helemaal zeker is welke lengte zal worden ingezaaid. Er wordt een kaartje van het gebied met de berm getoond. Douwe vertelt, dat Gertie Papenburg (ook lid van de Vlinderwerkgroep Friesland) als plantdeskundige aan dit project meewerkt. Douwe zoekt enkele vrijwilligers om de bermen aan beide zijden van de Van Kleffenswei op dagvlinders te inventariseren en ook voor enkele bermen ten zuidwesten van Anjum waar door een boer hooibeheer zal worden toegepast. Avion Eizenga geeft aan, dat ze wellicht kan helpen. John Boosman wil Douwe wel informatie over bermbeheer sturen. Siep Sinnema en Gerrit Tuinstra zullen op de ledenlijst nakijken wie er in de buurt van de doelgebieden woonachtig zijn. Siep zal een mailtje over deze kwestie aan de leden van de Vlinderwerkgroep sturen en zal in contact met Douwe blijven.

5. Mededelingen over (de voortgang van) het dagvlinderproject.

Momenteel is het bestuur van de Vlinderwerkgroep zich aan het oriënteren over de opmaak van de toekomstige atlas. Gerrit Tuinstra laat weer enkele kaartjes zien met

de laatste stand betreffende de inventarisatie. Wanneer iemand één of meer witte gebieden op de kaart van Friesland voor zijn rekening wil nemen, kan hij of zij gedetailleerde kaartjes bij Gerrit opvragen. Op zaterdag 14 juli zal een excursie in de omgeving van Scherpenzeel worden gehouden. Het gebied ten noorden, westen en zuiden van dit dorpje is één van de resterende ‘witte vlekken’. De bedoeling is om een groot aantal kilometerhokken op dagvlinders te onderzoeken.

6. Pauze.

7. “Schepping bij Beilen: van maisakker naar vlinderparadijs”. Presentatie: Eef Arnolds.

Eef is bioloog/ecoloog/mycoloog (het laatste woord betekent paddenstoelendeskundige). Zijn presentatie voor vanavond bestaat uit drie onderdelen, namelijk **Schepping**, **Dagvlinders**, **Nachtvlinders**.

Schepping: sinds 1974 woont hij in ‘Schepping’, een gebiedje ten zuidoosten van Beilen in Drenthe. Hierbij hoorde destijds anderhalve hectare kaal aardappelland. Het was een droom van Eef om de uitdaging aan te gaan dit gebied om te vormen tot nieuwe natuur. Eef laat foto’s zien van zijn woning in de oude ‘setting’ in 1974. Lekker ouderwets met koeien en paarden om de deur. Ook een plaatje van het kale akkerland komt voorbij. Toch duurde het tot 1989 voordat hij er actief mee aan de slag ging. In datzelfde jaar verwierf hij namelijk het land van zijn buurman. Eerst moest er goed worden nagedacht hoe een en ander moest worden aangepakt. Het totale terrein ontwikkelen was “De Grote Schepping”. In 1991 werd de maisakker (waaronder zich een dikke laag keileem bevond) weggegraven en omgevormd tot het ‘Kristalmeer’ met een eilandje erin. In datzelfde jaar werd ook de ‘Azuren Zomp’ gecreëerd; een zuur moerasachtig gebied met reliëf, waarin Eef het kolonisatieproces kon volgen. In 1997 kon hij van een andere buurman een aangrenzende kale akker met de naam ‘Vaderland’ kopen. Hiervan werd de voedselrijke grond afgegraven tot op het zand en de schrale bodem. Dit is nu een prachtig ruig gebied geworden met heide en sint-janskruid (*Hypericum perforatum*). Bij het ‘Kristalmeer’ gedijen momenteel acht soorten orchideeën, waaronder de Grote keverorchis (*Neottia ovata*), de Vleeskleurige orchis (*Dactylorhiza incarnata*) en de Bijenorchis (*Ophrys apifera*), maar Rond(bladig) wintergroen (*Pyrola rotundifolia*) is eveneens aanwezig. Ook Jeneverbessen (*Juniperus communis*) hebben er zich spontaan gevestigd. De tuin achter de woning is omgevormd tot een paradijs met een weelde aan planten en bloemen. Aan de bosrand is een berkenlaantje met wilde narcissen en sinds 2013 is er ook een schrale schapenweide. “De Grote Schepping” is realiteit geworden!

Dagvlinders in Schepping: Periode 1992-2017. Vanaf 1992 is Eef begonnen met een methodische dagvlinderinventarisatie. Dat wil zeggen per jaar vier tot zes tellingen in de zomer bij optimaal weer plus incidentele waarnemingen. Het totaal aantal soorten dagvlinders in ‘Schepping’ (5½ hectare) over de periode 1992-2017 = **32**. Ter vergelijking: volgens de dagvlinderatlas van Drenthe zijn er 30

kilometerhokken in de provincie met 28 of meer soorten. Dan is ‘Schepping’ dus een bijzonder rijk gebied. Eef heeft persoonlijk geconstateerd, dat de ontwikkeling van de vegetatie zeer van invloed is op de toename van het aantal dagvlinders, maar de enorme fluctuaties in soorten dagvlinders is vreemd en kan hij moeilijk verklaren. Zijn natuurgebied lijkt niet genoeg of adequaat te zijn. De vlinders lijken een grotere ruimte nodig te hebben. Conclusie: versnippering van het landschap is nadelig voor vlinders! Hij heeft door de jaren heen (tijdens de ontwikkeling van de ‘nieuwe natuur’ rond zijn woning) een groot aantal soorten dagvlinders gevolgd, zoals graslandvlinders (Bruin en Oranje zandoogje, Groot en Zwartsprietdikkopje). De vraag was, of hij de landelijke afname van deze soorten ook in zijn eigen terrein zou merken. Verder had hij aandacht voor de Kleine en Bruine vuurvlinder (soorten van schrale graslanden) en voor het Icarusblauwtje, een pionierssoort en eveneens een bewoner van schraal grasland. Het Hooibeestje heeft op zijn grondgebied een kleine stabiele populatie. De Heivlinder is een tijdje aanwezig geweest op een droge, open en zonnige leemheuvel met schapengras. Deze soort is nu verdwenen, omdat er geen open zandige stukken meer zijn. De komst van het Heideblauwtje en de Kommavlinder, die beide afkomstig zijn van het nabijgelegen brongebied Holtherzand. De aanwezigheid van Koevinkje en Bont zandoogje (soorten van bosranden en open plekken), maar ook het voorkomen van algemene soorten, zoals Kleine vos, Atalanta, Daggpauwoog, Gehakkelde aurelia, Landkaartje en de diverse soorten Witjes houdt Eef nauwgezet in de gaten. Hij laat de ontwikkelingen zien aan de hand van een aantal grafieken. De trekvlindersoorten Distelvlinder en Gammauil (*Autographa gamma*) laten extreem grote fluctuaties zien. Dan zijn er nog de dagactieve soorten, zoals de Sint-jansvlinder (*Zygaena filipendulae*), de Metaalvlinder (*Adscita staitices*), de Sint-jacobsvlinder (*Tyria jacobaeae*) en ook de Bruine daguil (*Euclidia glyphica*) die de laatste jaren sterk toeneemt op zijn terrein. Tot slot een overzicht van incidentele door hem op het terrein waargenomen soorten dagvlinders, zoals de Kommavlinder, de Oranje luzernevlinder, het Groentje, de Eikenpage, de Grote vos, de Grote weerschijnvlinder en de Koninginnenpage.

Nachtvlinders in Schepping: Periode 2008-2016. Omdat Eef mycoloog is, heeft hij zich natuurlijk verdiept in de relatie tussen paddenstoelen en nachtvlinders, omdat dit vrij onbekend is en er op dit gebied nog veel valt te ontdekken. Hij vertelt ons iets over de onderwerpen “Leven in duisternis”, “Wat betekenen aantallen”, “Lekker veel soorten”, “Vaak lekker lastig te determineren”, “Sterke periodiciteit en fluctuaties”, “Zoektocht avontuurlijk”, “Resultaten moeilijk voorspelbaar”, “Prachtige vormen en kleuren”. In 2007 is Eef begonnen met inventariseren van nachtvlinders op de buitenlampen van zijn huis en met smeer op bomen. De resultaten van dat jaar (62 vangnachten) waren 520 exemplaren verdeeld over 183 soorten. Vijf hiervan heeft hij nadien niet meer gezien. Van 2008 tot en met 2017 werkte Eef met twee nachtvlindervallen; één aan de westkant van zijn gebied en één aan de oostkant. Het aantal soorten nachtvlinders liep vanaf 2008 naar 2016 cumulatief op van 233 naar 399 soorten in totaal voor beide vallen. Eef verduidelijkt de ontwikkeling door de jaren heen aan de hand van een aantal grafieken,

bijvoorbeeld aantal soorten per jaar, aantal exemplaren per jaar, top tien nachtvlinders 2008-2016, fluctuaties per jaar (*er zijn uitgesproken goede jaren en uitgesproken slechte jaren*), aantal soorten per vangnacht, aantal exemplaren per vangnacht, maar eveneens het voorkomen van specifieke soorten nachtvlinders, zoals de Zwartkamdwergspanner (*Gymnoscelis ruffifasciata*), de Bosbesuil (*Conistra vaccinii*), de Kleine voorjaarsuil (*Orthosia cruda*), de Drielijnuil (*Charanyca trigrammica*), de Zomervlinder (*Geometra papilionaria*), de Aardappelstengelboorder (*Hydraecia micacea*), het Eikenuiltje (*Dryobotodes eremita*) en de Kleine wintervlinder (*Operophtera brumata*). Ook enkele soorten die (zeker na 2013) in aantal afnemen bespreekt hij, zoals de Ringelrups (*Malacosoma neustria*), de Hyena (*Cosmia trapezina*) en de Haarbos (*Ochropleura plecta*). Tot slot volgen een aantal foto's van specifieke of zeldzame nachtvlindersoorten, die Eef door de jaren heen op zijn terrein heeft gevangen, waaronder het Roodbont heideuiltje (*Anarta myrtilli*), het Bosbesbruintje (*Macaria brunneata*), het Wit spannertje (*Asthena albulata*), de Gevlamde uil (*Actinotia polyodon*), de Gelijnde silene-uil (*Sideridis reticulata*), de Seringenvlinder (*Apeira syringaria*), de Moeras-w-uil (*Lacanobia splendens*), de Witvlekbosrankspanner (*Melanthia procellata*), de Viervlakovlinder (*Lithosia quadra*), de Berberisspanner (*Pareulype berberata*) en de Malvabandspanner (*Larentia clavaria*).

8. Rondvraag.

Merel Zweemer vraagt, of er nachtvlindersaars zijn, die op vrijdag 11 mei van 21.00 tot 23.00 uur mee willen helpen aan de “Duistertocht” in AquaZoo te Leeuwarden. Ze verwacht circa 40 bezoekers.

9. Sluiting.

Siep Sinnema dankt Eef Arnolds voor zijn boeiende presentatie en sluit de bijeenkomst af door allen een goede thuisreis te wensen.

Verslag excursie Lauwersmeer 2 juni 2018 – Gerrit Tuinstra

Voor 2 juni j.l. stond een excursie naar het Lauwersmeer op de planning. In de nacht van 1 op 2 juni trokken er forse buien en bredere regengebieden over o.a. het noorden van Nederland alsook het Lauwersmeergebied. De meeste neerslag was in de ochtend verdwenen maar het bleef lang zacht door regenen. Motregen die op de buienradar niet te zien was! Zowel in Drachten als in Appelscha was dit het geval en het leek ook nog niet op te houden, op het moment dat we moesten beslissen om (in eerste instantie) de middagexcursie al dan niet door te laten gaan. Dus namen we de beslissing om deze af te blazen. Helaas, dit had achteraf niet gehoeven. Dit werd ons pas duidelijk toen we aan het begin van de avond in het Lauwersmeergebied arriveerden voor de avondexcursie. Reinie was al vanaf voor

de middag in het gebied geweest en vertelde dat het gewoon droog was geweest en zelfs nu en dan het zonnetje tevoorschijn was gekomen... Erg jammer dus!

Een verrassing: op het parkeerterrein bij de werkschuur van Lauwersoog, waar we afgesproken hadden, stond ook Grietje de Lange, met haar dochter en kleindochter. Jaren geleden verhuisde Grietje naar Goeree-Overflakkee. Binnenkort keert ze terug naar het 'hoge noorden', vertelde ze, en nu was ze op bezoek bij haar dochter en in de gelegenheid om even naar ons toe te komen.

Vanaf het parkeerterrein verkenden we de directe omgeving van de werkschuur en zagen diverse interessante soorten nachtvlinders. Met name ook in het grasland tegenover de werkschuur, waar onder andere de brede haakspiegelmot (*Grapholita orobana*) in aantal aangetroffen werd. Dat dit een goede plek is voor deze landelijke zeer zeldzame soort bleek al eerder (en later) toen er meerdere exemplaren aangetroffen werden op plekken waar een grote hoeveelheid vogelwikke (*Vicia cracca*) groeit, een van de voedselplanten van deze mooie bladroller.

Excursie Lauwersmeer.

Foto: G.Bergsma

Na deze wandeling werd een geschikte plek gezocht om de lichtopstellingen te plaatsen, voor de avond- en nachtvangst. Omdat er enige wind stond, met name uit zuid(west)elijke richting, werd er een

redelijk luwe plek ten noorden van het dorp en omliggende bossen uitgezocht. Een mooie plek met veel variatie die ook kustsoorten kon opleveren, gezien de korte afstand tot de zeedijk, zo'n 300 meter!

Er werden vier plekken op korte afstand van elkaar gevonden en bemand door Anneke & Reinie, Natalia & Reinder, Gerard en ondergetekende. Helaas bleef de wind vrij stevig doorwaaien gedurende de avond en nacht, wat ongetwijfeld invloed heeft gehad op de vangsten. Toch waren die vangsten goed! Er werden 67 soorten micro's waargenomen en 126 macro-soorten. Al met al dus een kleine 200 soorten en dat is een hele goede score. Het aantal soorten en exemplaren per locatie verschilde behoorlijk. De twee plekken die het meest op de wind stonden hadden 64 en 72 soorten (alleen gerekend met de macro's) en het aantal getelde exemplaren waren hier resp. 75 en 134. Op de andere twee plekken werden 79 en 92 (macro)soorten gezien met resp. 501 en 504 exemplaren. Deze laatste twee plekken lagen meer in de beschutting dan de andere twee. De 92 soorten werden gezien op de locatie die het dichtst tegen het dorp lag en waar de wind eigenlijk

niet voelbaar was vanwege de hoge bomen. Ook nu bleek dus weer dat wind behoorlijk van invloed kan zijn op de resultaten van het nachtvlinderen en de wind zal ook op deze avond invloed hebben gehad op het aantal soorten.

Echte bijzonderheden, binnen de waargenomen micro-soorten waren er niet. Toch zijn twee soorten de moeite waard om even te noemen: haakjesdwergbladroller (*Pammene germana*) en geelkoplichtmot (*Salebriopsis albicilla*). De eerste van de twee is een vrij kleine, zeer donkere bladroller, die opvalt door de rij lichte 'voorrandschaakjes' op de voorvleugels. Als de soort goed bekeken wordt is deze eigenlijk niet te verwarren met andere soorten bladrollers. Ook de geelkoplichtmot is goed te determineren en te onderscheiden van de meeste andere donker gekleurde lichtmotten. Opvallend bij de soort is de geel-witte beharing op de kop. De soort lijkt wel op de geelpalpmot (*Eccopisa effractella*), maar bij deze soort zijn juist de palpen geel. Daarbij komt dat deze soort duidelijk kleiner is dan de geelkopmot.

Onder de macro-soorten werd een aantal interessante soorten waargenomen, bijvoorbeeld de volgende niet-alledaagse spanners: berkenspikkelspanner (*Aethalura punctulata*) en bosbandspanner (*Epirrhoe rivata*). Aan interessante uilen werden waargenomen: bleke grasworteluil (*Apamea lithoxylaea* – op twee lakens), brede w-uil (*Lacanobia w-latinum* – op alle vier lakens!), tweekleurige uil (*Hecatera bicolorata*) en gevlamde rietuil (*Senta flammea*). Echte kustsoorten werden niet veel gezien, eigenlijk alleen maar de vale duinrietboorder (*Chortodes extrema*). In het binnenland is dit een zeer zeldzame soort, maar aan de kust wordt deze kleine uil zeer regelmatig gezien.

Ook interessant om nog te noemen is de bruine sikkelui (*Laspeyria flexula*), een soort die terug is van weg geweest (zie ook elders in deze Flinterwille). Sinds vorig jaar wordt deze soort ook in het Lauwersmeer gezien, echter in kleine aantallen. Nu werd de soort op alle vier lakens gezien, met in totaal maar liefst 11 exemplaren!

Nationale Nachtvlinder Nacht 23-6-2018 - Terwisscha (bij Appelscha). Gerard Bergsma

Amersfoortcoördinaten: 217.0-552.0. Temperatuur: 12 graden Celsius rond middernacht; aantal bezoekers: 12; Vangmethode: licht

Dit jaar werd de Nationale Nachtvlinder Nacht in het weekend van 22 tot en met 24 juni gehouden. Op zaterdag 23 juni had Gerard Bergsma bij het Buitencentrum van Staatsbosbeheer (Terwisscha bij Appelscha) een lamp opgesteld. Hieronder de vlindersoorten, die in de loop van de avond/nacht op het laken verschenen:

Macrolepidoptera:

Familie: Lasiocampidae - Spinners

- 1) *Malacosoma neustria* - Ringelrups (3 ex.)

Familie: Drepanidae - Eenstaartjes

- 1) *Thyatira batis* - Braamvlinder (1 ex.)
- 2) *Habrosyne pyritoides* - Vuursteenvlinder (1 ex.)

Familie: Geometridae - Spanners

- 1) *Idaea biselata* - Schildstipspanner (2 ex.)
- 2) *Pasiphila rectangularata* - Groene dwergspanner (2 ex.)
- 3) *Lomaspilis marginata* - Gerande spanner (3 ex.)
- 4) *Alcis repandata* - Variabele spikkelspanner (2 ex.)
- 5) *Hypomecis punctinalis* - Ringspikkelspanner (1 ex.)
- 6) *Ectropis crepuscularia* - Gewone spikkelspanner (5 ex.)
- 7) *Cabera pusaria* - Witte grijsbandspanner (1 ex.)
- 8) *Cabera exanthemata* - Bruine grijsbandspanner (1 ex.)

Familie: Sphingidae - Pijlstaarten

- 1) *Sphinx ligustri* - Ligusterpijlstaart (1 ex.)
- 2) *Laothoe populi* - Populierenpijlstaart (1 ex.)

Familie: Erebidae - Spinneruilen

- 1) *Euproctis similis* - Donsvlinder (3 ex.)
- 2) *Pelosia muscerda* - Muisbeertje (1 ex.)
- 3) *Miltochrista miniata* - Rozenblaadje (1 ex.)
- 4) *Eilema depressa* - Naaldboombeertje (1 ex.)
- 5) *Eilema lurideola* - Plat beertje (1 ex.)
- 6) *Spilosoma lubricipeda* - Witte tijger (1 ex.)
- 7) *Spilosoma lutea* - Gele tijger (1 ex.)
- 8) *Rivula sericealis* - Stro-uiltje (2 ex.)

Familie: Noctuidae - Uilen

- 1) *Agrotis exclamationis* - Gewone worteluil (1 ex.)
- 2) *Axylia putris* - Houtspaander (1 ex.)
- 3) *Noctua pronuba* - Huismoeder (2 ex.)
- 4) *Diarsia brunnea* - Bruine breedvleugeluil (3 ex.)
- 5) *Melanchra persicariae* - Perzikkruiduil (1 ex.)
- 6) *Cosmia trapezina* - Hyena (3 ex.)
- 7) *Amphipyra pyramidea* - Piramidevlinder (1 ex.)
- 8) *Apamea scolopacina* - Bosgrasuil (1 ex.)
- 9) *Hoplodrina octogenaria* - Gewone stofuil (3 ex.)

- 10) *Deltote pygarga* - Donkere marmeruil (1 ex.)
- 11) *Diachrysia chrysitis* - Koperuil (1 ex.)
- 12) *Autographa gamma* - Gamma-uil (4 ex.)

Microlepidoptera:

Familie: Tineidae - Echte motten

- 1) *Monopis weaverella* - Witvlekkijkgaatje (1 ex.)

Familie: Yponomeutidae - Spinselmotten

- 1) *Yponomeuta evonymella* - Vogelkersstippelmot (1 ex.)
- 2) *Yponomeuta padella* - Meidoornstippelmot (1 ex.)

Familie: Ypsolophidae - Spitskopmotten

- 1) *Ypsolopha parenthesella* - Witvleक्सpitskopmot (1 ex.)

Familie: Peleopodidae - Vuurmotten

- 1) *Carcina quercana* - Vuurmot (2 ex.)

Familie: Coleophoridae - Kokermotten

- 1) *Coleophora flavipennella* - Donkere eikenkokermot (1 ex.)

Familie: Gelechiidae - Palpmotten

- 1) *Sophronia semicostella* - Bruine zoompalpmot (1 ex.)

Familie: Tortricidae - Bladrollers

- 1) *Tortix viridana* - Groene eikenbladroller (1 ex.)
- 2) *Celypha lacunana* - Brandnetelbladroller (1 ex.)
- 3) *Epagoge grotiana* - Schemerbladroller (1 ex.)
- 4) *Orthotaenia undulana* - Woudbladroller (1 ex.)
- 5) *Archips xylosteana* - Gevlamde bladroller (3 ex.)
- 6) *Archips podana* - Grote appelbladroller (1 ex.)
- 7) *Acleris forsskaleana* - Kleine boogbladroller (1 ex.)
- 8) *Pammene regiana* - Maanmot (1 ex.)
- 9) *Pandemis cerasana* - Kersenbladroller (1 ex.)
- 10) *Argyrotaenia ljugiana* - Bruinbandbladroller (1 ex.)
- 11) *Hedya nubiferana* - Gewone witvlakbladroller (2 ex.)
- 12) *Gypsonoma dealbana* - Loofboombladroller (1 ex.)

Familie: Pyralidae - Lichtmotten

- 1) *Acrobasis repandana* - Oranje eikenlichtmot (1 ex.)
- 2) *Phycita roborella* - Eikenlichtmot (1 ex.)

Familie: Crambidae - Grasmotten

- 1) *Eudonia lacustrata* - Lichte granietmot (1 ex.)
- 2) *Eudonia truncicolella* - Nazomergranietmot (1 ex.)
- 3) *Catoptria verellus* - Zwartbruine vlakjesmot (2 ex.)
- 4) *Chrysoteuchia culmella* - Gewone grasmot (1 ex.)
- 5) *Crambus perlella* - Bleke grasmot (1 ex.)

Verslag excursie Gaasterland van 30 juni 2018 **Abel Jagersma en Andy Saunders**

De vorige excursie in Gaasterland dateert van 13 jaar geleden. Hoog tijd dus om dit prachtige deel van Friesland weer eens te bezoeken. De omstandigheden om dagvlinders te spotten waren gunstig: een zonovergoten warme zomerdag met niet al te veel wind. De twaalf deelnemers verzamelden zich op de P-plaats van de Gaasterlandse bossen. Het leek ons echter niet verstandig om de auto's - met daarin de aggregaten en benzine - in de brandende zon te laten staan. Dus verkasten we naar de meer beschaduwde parkeerplaats aan de rand van de Wyldemerk. Onze gids voor de middagexcursie was Durk Venema, boswachter ecologie van Staatsbosbeheer. Al gauw zagen we de eerste dagvlinders op het open gedeelte van de Wyldemerk. Wat hier vooral opviel was dat dit deel ernstig had geleden onder de lange periode van droogte. Het gras was verdord, er waren bijna geen bloeiende nectarplanten en in de poeltjes stond nog nauwelijks water. In de luwte langs de plas stonden wèl bloeiende planten en hier zagen we dan ook meer vlinders. Bij een tuin aan de overkant van de Luts stonden we even stil. Deze tuin stond vol met vlinderplanten en daar waren veel vlinders en andere insecten op afgekomen. We vervolgden onze tocht door het bos en bezochten nog een interessant terreintje dat bekend staat als de Schouw. Aan het eind van de middag maakten we de balans op. We hadden 16 soorten dagvlinders gezien, waaronder Distelvlinder en Bont zandoogje. Deze soorten waren bij de vorige Gaasterlandexcursie niet waargenomen. Leuk om te vermelden dat het bont zandoogje de laatste 10 jaar in Gaasterland aan een opmars bezig is. Nu wordt het bont zandoogje op veel meer plekken gesignaleerd. Naast de dagvlinders werden ook elf nachtvinders gezien, waaronder de dag-actieve Sint Jansvlinder.

's Avonds hebben we vanaf een uur of acht o.l.v. Gerrit Tuinstra speciaal gezocht naar micro nachtvinders en dat leverde maar liefst achttien soorten op, waaronder de Pootmot (*Stathmopoda pedella*). (zie foto pag. 15)

Van tien uur tot een uur of drie hebben we met 6 lampen en lakens nachtvinders staan vangen. Vier lakens stonden opgesteld bij de parkeerplaats en hadden daar weinig last van de wind. De twee lakens op het open terrein hadden juist veel last van de wind met als gevolg minder vlinderbezoek. Het eindresultaat van alle lakens was 106 soorten macro's, waaronder het fraaie Karmozijnrode weeskind (*Catocala sponsa*) (zie foto pag. 15) plus 61 soorten micro's.

Veenhooibeestje (*Coenonympha tullia*), tweede generatie. 22 augustus 2018, Fochtelooërveen. Foto: J.Bouma. (zie pag. 30)

Epinotia maculana
(Populierenooqbladroller),
11 oktober 2018, Wyldemerck. Foto:
A.Saunders. (zie pag.21)

Pootmot (*Stathmopoda pedella*).
Wyldemerck, 30 juni 2018. Foto:
A.Saunders. (zie pag. 14)

Karmozijnrood weeskind (*Catocala sponsa*), St. Nicolaasga,
16 juli 2017. Foto: A.Saunders. (Zie pag. 14 en 20)

Grassenprachtmot (*Cosmopterix orichalcea*), 27 mei 2018, Fochtelooërveen, Foto: G.Tuinstra (zie pag. 22)

Acaciavouwmot (*Macrosaccus robiniella*), 9 sept. 2018, Drachten. Foto's: G.Tuinstra 1. Bovenzijde blad 2. Onderzijde blad 3. Geopende mijn met cocons. (zie pag. 24 en 25)

Mijn van *Parectopa robiniella*, foto: G.Tuinstra (zie pag. 25)

Idaea rustica (Schaduwstipspanner), 25 juni 2018, Sneek.

Tweekleurige uil (*Hecatera bicolorata*), Sneek.

Korstmosuil (*Bryophila domestica*), Sneek.

Bleke grasworteluil
(*Apamea lithoxyloea*),
Sneek

Foto's op deze pagina:
A.Saunders.
(zie pag. 31)

Blauwooggrasmot (*Agriphila straminella*),
30 juli 2017

Bleke grasmot (*Crambus perlella*),
12 aug. 2018

Drietandvlakjesmot (*Catoptria falsella*),
25 juli 2016

Gewone grasmot (*Chrysoteuchia
culmella*), 29 juni 2017

Variabele grasmot (*Agriphila tristella*),
11 aug. 2016

Vroege grasmot (*Crambus lathoniellus*),
4 juni 2018

Zilverstreepgrasmot (*Crambus pascuella*),
10 juni 2018

Foto's op deze pagina: Giekerk,
F.Nijland (zie pag. 26)

Al met al een zeer geslaagde excursie, die - wat de nachtvlinders betreft - een mooie start is geweest voor de nachtvlinderinventarisatie van de Wyldemerk door Andy Saunders en Abel Jagersma.

Excursie omgeving Scherpenzeel zaterdag 14 juli 2018 Siep Sinnema

Het gebied ten noorden, westen en zuiden van Scherpenzeel bevat veel “witte vlekken”, dat wil zeggen kilometerhokken waarin nog geen of weinig dagvlinderwaarnemingen zijn gedaan. Om onze nieuwe dagvlinderatlas zo volledig mogelijk te maken was het dus van belang om die witte vlekken op te vullen en dat was dan ook het doel van de middagexcursie. Er kwamen 10 leden naar Scherpenzeel om deze klus aan te pakken, waaronder on nieuwe lid Jelle Deinum. Er waren een zestal routes in het gebied uitgezet en op papier afgedrukt waarmee iedereen, meestal in tweetallen, op pad ging. Dankzij het fraaie weer werden er veel vlinders waargenomen. Onderstaande lijst is misschien niet volledig, omdat veel waarnemingen rechtstreeks via de app werden ingevuld. Maar in elk geval werden gezien:

Iwitje

Klein koolwitje

Klein geaderd witje

Citroenvlinder

Dagpauwoog

Atalanta

Distelvlinder

Landkaartje

Gehakkelde aurelia

Bont zandoogje

Bruin zandoogje

Argusvlinder

Zwartspruit dikkopje

Groot dikkopje

Boomblauwtje

Eikenpage

belangrijker nog dan het aantal soorten, is het feit dat veel kilometerhokken flink zijn gevuld met waarnemingen. Daar komt nog bij dat Siep en Jannie in het voorjaar ook al bezig waren geweest in dit gebied en in veel hokken o.a. het Oranjetipje hadden gevonden. De volgende dag ging Luut de Zee nog eens kijken in de

Brandemeer, ten noorden van Scherpenzeel, en vond daar zowaar een exemplaar van de Grote vuurvlinder! Al met al kunnen we concluderen dat dit weekend wat betreft de dagvlinders een succes was.

Aan het eind van de middag was het tijd voor een voedzame hap en daartoe hebben we ons in Echterbrug tegoed gedaan aan patat, ijs en meer lekkere zaken. En dat was wel nodig, want ons plan was om 's avonds nachtvlinders te gaan inventariseren bij het Brandemeer.

Na een prachtige wandeling bij zonsondergang door het gebied, hebben we daar een

tweetal lakens opgesteld met lampen. Al snel zaten de doeken barstend vol muggen. Ook zijn enkele bomen van smeer voorzien. Maar helaas, de sterke wind speelde ons parten. We hebben het een uurtje volgehouden, maar door de wind kwamen er maar weinig nachtvlinders op het doek. Maar de Bontebessenvlinder (*Abraxas grossulariata*) is natuurlijk altijd de moeite waard.

Foto's: Judith Bouma

Bladroller terug in Friesland na 28 jaar Andy Saunders

Samen met Abel Jagersma ben ik 11 oktober opnieuw naar de Wyldemerk in Gaasterland gegaan. Wij stonden bij de parkeerplaats met twee felle 400 Watt

lampen en we hadden ook wat lokmiddel op de bomen gesmeerd. De temperatuur bleef hoog maar het aantal nachtvlinders viel wat tegen. Wel verscheen er een mooi Rood weeskind, *Catocala nupta* op het lokmiddel. Er waren wel heel veel micro's op het laken, veel van de familie Tortricidae (bladrollers). Het leken twee soorten te zijn. De eerste was makkelijk op naam te brengen, een *Epinotia sordidana* (grouwe oogbladroller), maar de andere soort bleek lastiger te zijn.

Foto: Andy Saunders.

De volgende dag was ik vrij en begon ik de andere micro op naam te brengen met hulp van het internet en al mijn vlinderboeken. Maar helaas na drie uren geen succes. Dus stuurde ik een e-mail naar de expert (Gerrit Tuinstra) en hij had snel de oplossing. Het bleek te gaan om *Epinotia maculana* (populierenoogbladroller), een zeldzame micro in Nederland. (zie foto pag. 15) In de database Noctua staan vangsten van de vlinder op Terschelling, uit 1989 en 1990. In het boek 'De Vlinders van Friesland', door B.J. Lempke, worden ook vangsten uit Ried (1980) en Eernewoude (1955) genoemd. In de afgelopen 28 jaar is de vlinder nooit meer in Friesland gezien.

Ik wil graag Jurriën Van Deijk van De Vlinderstichting, beheerder van de database Noctua bedanken, en natuurlijk Gerrit Tuinstra voor de hulp en het determineren.

Een drietal nieuwe soorten voor Friesland Gerrit Tuinstra

De nachtvlinderfauna lijkt constant te veranderen. Zo kun je soms het idee krijgen dat bepaalde soorten die (kort) geleden talrijk aanwezig waren, er nu opeens niet meer zijn. Of ze werkelijk verdwenen zijn of dat ze gewoon een slecht jaar – of jaren – hebben is moeilijk te zeggen. Want zo kunnen bepaalde soorten opeens ook zomaar weer terug zijn. Een mooi voorbeeld van zo'n soort is de gehakkelde spanner (*Ennomos erosaria*). Lempke schrijft in zijn boek De Vlinders van Friesland (Lempke 1985) over deze soort 'Verbreid, plaatselijk vrij gewoon' en hij noemt daarbij meer dan 20 plaatsen waar de soort tot dan toe waargenomen was.

Ik begon met nachtvlinders in pak 'm beet 1995, maar de eerste keer dat ik een gehakkelde spanner ving was pas in 2002. In die periode werden eigenlijk helemaal geen gehakkelde spanners gevangen in Friesland. En ook van daarbuiten kwamen berichten dat de soort grotendeels verdwenen was. Na de waarneming in 2002 duurde het exact tien jaar voordat ik opnieuw een gehakkelde spanner zag, in Winterswijk, tijdens een landelijke excursie. En vanaf die tijd is deze prachtige

spanner weer behoorlijk in aantal toegenomen, zeker ook in Friesland, en worden niet zelden meerdere exemplaren tegelijk gezien. Wat de oorzaak is van een dergelijke af- en later toename is onduidelijk. Aan de voedselplanten zal het niet gelegen hebben; Vlindernet noemt 'diverse loofbomen' als voedselplanten.

Een tweede voorbeeld van een soort, die bij ons voor langere tijd weg geweest is, is de bruine sikkeluil (*Laspeyria flexula*). Na lange tijd van afwezigheid wordt deze prachtige vlinder sinds een aantal jaar weer regelmatig waargenomen.

Het verdwijnen en verschijnen van soorten geldt ook zeker voor de kleine vlinders ofwel de microlepidoptera. De laatste jaren worden in Nederland jaarlijks diverse nieuwe soorten ontdekt. Het zal daarbij niet altijd gaan om 'echt nieuwe soorten', maar ook om soorten die er misschien al voor lange tijd geweest zijn, maar niet opgemerkt vanwege een verborgen levenswijze, of niet herkend. Een voorbeeld hiervan is de grijze oogbladroller (*Epinotia cinereana*), die pas recent onderscheiden is van de variabele oogbladroller (*Epinotia nisella*). Maar er zijn ook soorten die wel als 'echte nieuwkomers' aangemerkt kunnen worden, bv. omdat ze hun areaal vanuit het zuiden uitbreiden in noordelijke richting. Drie nieuwe soorten voor Friesland, van beide categorieën, worden hieronder toegelicht.

Grassenprachtmot (*Cosmopterix orichalcea*)

Een aantal mensen van onze werkgroep zal zich de excursie naar het Fochteloerveen, op 27 mei 2017, nog wel herinneren. Zelf was ik er de 's middags niet bij, wat achteraf niet heel erg was, gezien de zeer hoge temperatuur! De avond en nacht gelukkig wél. Want dat bleek een bijzonder goede nachtvlinderavond te zijn vanwege de ideale omstandigheden voor het vangen van nachtvlinders met de lamp. Op zes plekken werd een opstelling geplaatst, wat uiteindelijk resulteerde in een lijst met meer dan 200 waargenomen soorten, waaronder diverse bijzonderheden.

Een van de vangsten betrof een prachtmot (familie Cosmopterigidae), waarvan ik drie exemplaren op het laken aantrof. Ze werden verzameld en kort daarna gedetermineerd als *Cosmopterix orichalcea* (zie foto pag. 16), een soort waarvoor nog geen Nederlandse naam was en die nog niet op de Nederlandse naamlijst stond. Wel was er ongeveer een jaar eerder een exemplaar waargenomen in De Wieden in Noordwest Overijssel. Dat dit ook niet het eerste Nederlandse exemplaar was bleek toen ik de prachtmotten in mijn collectie nader bekeek. Twee als hopprachtmot (*Cosmopterix zieglerella*) gedetermineerde exemplaren bleken *C. orichalcea* te zijn, reeds gevangen in 2014 en 2011, op resp. de Duurswouderheide en de Lippenhuisterheide. Al die jaren hebben ze ongemerkt in de collectie gezeten! In de literatuur worden verschillende grassen genoemd als voedselplanten van *C. orichalcea* (Koster & Sinev 2003) en derhalve werd 'grassenprachtmot' als Nederlandse naam voorgesteld, in het artikel dat ik schreef over de vangsten en onlangs verscheen (Tuinstra 2018).

Het is natuurlijk de vraag of de grassenprachtmot in Nederland een 'echte nieuwkomer' is, of dat de soort al korte of langere tijd aanwezig is geweest, maar

nooit opgemerkt werd. Dit laatste zou best kunnen. De vlinders zijn vrij klein en ze leven een verborgen bestaan, zeker als het gaat om de rupsen. Zij mineren in grassen en veroorzaken nou niet echt opvallende mijnen. En hoewel er in Nederland toch een klein legertje mensen is dat met enige regelmaat naar mineerders zoekt, zal het daarbij lang niet altijd gaan om het zoeken naar mijnen op grassen!

In korte tijd werden er dus imago's van de grassenprachtmot bekend van vier verschillende plekken – in drie verschillende provincies. Want tijdens de avondexcursie in het Fochtelooverveen werden alle opstellingen net over de grens in Drenthe geplaatst.....

Naar aanleiding van de vangst in het Fochtelooverveen ben ik korte tijd later naar de plek terug gegaan om naar rupsen te zoeken. Dit bleek niet eenvoudig te zijn, mede omdat er meerdere grassoorten als voedselplant te boek staan en er in het gebied nogal wat grassoorten groeien. Na uren gezocht te hebben, werden op vrijwel dezelfde plaats (als waar op 27 mei de imago's gevangen werden), op gewoon reukgras (*Anthoxanthum odoratum*) een paar kleine mijnen gevonden. Echter op dat moment was nog niet duidelijk of het wel om mijnen van de grassenprachtmot ging. Een aantal mijnen met rupsen werd verzameld en thuis nader bekeken. Hoewel het vermoeden was dat het inderdaad om de grassenprachtmot ging, was dit nog steeds niet geheel zeker. De rupsen in de mijnen bleken ook nog eens erg klein te zijn: zo'n anderhalve millimeter lang! Een aantal rupsen werd op alcohol gezet en naar Naturalis in Leiden gestuurd, alwaar er DNA-onderzoek werd uitgevoerd. Daaruit bleek dat het daadwerkelijk rupsen van de grassenprachtmot betroffen! Na deze vondst werden ook mijnen en rupsen gevonden op de Duurswouderheide en de Lippenhuisterheide, op de locaties waar in 2014 en 2011 de vlinders werden gevangen.

Alle mijnen (met rupsen) die gevonden werden, zaten op gewoon reukgras. Hoewel er ook gezocht is op andere grassen, en daarop de grassenprachtmot niet werd gevonden, zou het natuurlijk toch kunnen dat er ook bij ons nog andere grassoorten gebruikt worden als voedselplant. Mogelijk zal dat ik de toekomst blijken. Let bij het zoeken naar mijnen wel op dat er op gewoon reukgras ook nog andere soorten (vlinders en vliegen) op gewoon reukgras (en andere grassoorten) voorkomen. Een van de kenmerken die waargenomen werd bij de (smalle, langwerpige) mijnen is dat er aan het begin steeds een gaatje (soms twee) in zat, waaraan een klompje uitwerpselen hing. De rups werkt de meeste uitwerpselen uit de mijn, via het gaatje. Het klompje uitwerpselen is vaak zichtbaar als een donker stipje, op het blad, aan het begin van de mijn. Voor een zekere determinatie is het verstandig om ook de rups te bekijken. In het eerder genoemde artikel wordt o.a. ingegaan op de herkenning van de rups.

Acaciavouwmot (*Macrosaccus robinella*)

Van deze soort zijn verschillende Nederlandse namen in gebruik, bijvoorbeeld acaciavouwmot, robiniamineermot en acaciavouwmijnmotje. Aan de hand van deze namen, alsook de wetenschappelijke, kan wel afgeleid worden dat robinia (of acacia)

de voedselplant is van deze vouwmot. De meeste vouwmotten in Nederland behoren tot het geslacht Phyllonorycter. Echter de acaciavouwmot is van oorsprong geen Nederlandse maar een Amerikaanse soort. Het vermoeden is dat de soort met plantmateriaal naar Europa getransporteerd is, waarna deze in 1983 voor het eerst gevonden werd in Zwitserland. Van daaruit breidde de vlinder zich uit en in 1998 werd de eerste waarneming in Nederland gedaan (Corver et al. 2018).

Robinia is in Friesland niet een algemeen voorkomende soort. De bomen worden met name aangeplant in tuinen en parken. Soms treedt verjonging en verwildering op uit zaad. In Friesland liggen een aantal locaties waar jaren geleden robiniabossen werden aangelegd, als 'vervangend hardhout'. Echter die bossen ontwikkelen zich minder goed dan de verwachting was. Zeker op bepaalde plekken is dit op zich ook niet verwonderlijk, omdat de bomen daar op een vochtige bodem werden geplant.

Na de eerste Nederlandse vondst, nu zo'n 20 jaar geleden, heeft de vlinder zich sterk over Nederland uitgebreid. De meest noordelijke waarnemingen, die getoond worden op het verspreidingskaartje op de website microlepidoptera.nl, liggen in het noorden van Gelderland en net ten noorden daarvan in Overijssel. Verder naar het zuiden lijkt de soort overal voor te komen, maar het gehele noorden van Nederland (Friesland/Groningen/Drenthe/kop Noord-Holland) is een grote witte vlek. Al jaren geleden ben ik voor het eerst op zoek gegaan naar de soort, op plekken waar ik veelal toevalligerwijs robinia's tegen kwam. Soms werd er specifiek gezocht, bijvoorbeeld in de eerder genoemde (aangelegde) robiniabossen. Het zoeken naar de soort is geen lastige opgave, want de rups maakt een vouwmijn, aan de onderzijde van het blad, die zeer goed zichtbaar is als grote spierwitte vlek op het blad! Echter aan de bovenzijde van het blad is de mijn juist erg moeilijk zichtbaar. Het gemakkelijkst is om bij het zoeken de twijgen vast te pakken en om te draaien. Voorzichtig, want anders breekt de tak. Aanwezige mijnen zijn dan in één oogopslag zichtbaar.

In voorgaande jaren lukte het maar niet om de mijnen te vinden. Echter op 9 september j.l. vond ik vlakbij huis een stuk of 10 mijnen, op een paar robiniastruiken in een gemeentelijke beplanting. De struiken zijn mogelijk gegroeid uit zaden van grotere bomen, vlakbij groeiend in een gazon. Een paar mijnen waren al wat groter en een paar waren nog maar klein. Voor zover mij bekend is er in Drachten nog één mooie groeiplaats van robinia en ook daar vond ik op dezelfde dag twee mijnen. In een aantal mijnen zaten twee of drie rupsen, iets wat vaker gebeurt bij deze soort. Een aantal mijnen werd verzameld en er werd geprobeerd om er imago's uit te kweken. Dat lukte, op 15 september verscheen een imago. De mijn waaruit de vlinder kwam werd open gemaakt en het bleek dat er twee spierwitte cocons zaten in de mijn. **(zie foto's pag. 16)**

Parectopa robiniella (nog geen Nederlandse naam)

Op 7 juli 2018 werd in Nederland *P. robiniella* voor het eerst vastgesteld, in de provincie Gelderland. Het betrof de vondst van een mijn op – net als de vorige soort – robinia. Eind augustus werd een tweede waarneming gedaan, veel noordelijker, in het zuidoosten van de provincie Groningen (Muus 2018).

Van *P. robiniella* kan wel gezegd worden dat het een echte nieuwkomer is in Nederland. De mijnen die de rupsen maken zijn wel heel opvallend en mensen die regelmatig naar mijnen zoeken, bijvoorbeeld naar die van de acaciavouwmot, zouden ook de mijnen van *P. robiniella* gevonden moeten hebben. In tegenstelling tot de vouwmijnen van de acaciavouwmot, die zich aan de onderzijde van het blad bevinden, zitten de mijnen van *P. robiniella* juist op de bovenzijde van het blad. Hoewel, de rups begint te vreten in een mijntje aan de onderzijde van het blad, maar verhuist even later naar de bovenzijde. Hier vreet de rups zich diverse keren een weg, vanaf beide zijden van de hoofdnerf, waardoor een prachtige mijn met diverse uitstulpingen ontstaat, op het midden van het blad. Hierdoor, alsook de lichte kleur, valt de mijn heel erg op, op het (donker)groene bladoppervlak. (zie foto pag. 16)

Op de beide Drachtster locaties waar de mijnen van de acaciavouwmot gevonden werden, konden helaas niet de mijnen van *P. robiniella* gevonden worden. Inmiddels waren er op allerlei locaties, verspreid over een groot deel van Nederland, vondsten van de mijnen van *P. robiniella* gedaan (bron: website waarneming.nl). Derhalve besloot ik op 17 september op zoek te gaan naar de mijnen, in de welbekende robiniabossen. Als eerste werd het bos bij Laagduurswoude bezocht, niet ver van Makkinga. Het duurde nog geen tien minuten voordat de eerste mijnen van *P. robiniella* gevonden werden, op laaghangende takken van grotere robiniabomen, in een beschaduwde bosrand. In een op de zon gelegen bosrand werden geen mijnen gevonden, maar verderop in het bos werd opnieuw een aantal mijnen gevonden, op lagere robiniastruiken. Na deze locatie werd het robiniabos nabij Elsloo bezocht en ook hier werden binnen een paar minuten diverse mijnen gevonden, allen op opslag van robinia. Het voordeel van het zoeken naar de mijnen van deze soort is dat ze aan de bovenzijde van het blad zitten en dat je dus niet de twijgen hoeft om te keren! Een ander 'voordeel' is dat er op robinia in Nederland geen andere soorten mineren (dan hier genoemd). Op de webiste microlepidoptera.nl is een artikel verschenen over deze nieuwkomer, voorzien van een kaartje met de locaties tot dusver. Ik ben heel benieuwd hoe de populatie zich de komende jaren ontwikkelt en hoop dat velen volgend seizoen op zoek gaan naar deze prachtige mijnen!

Gebruikte literatuur/website

Corver S, Muus T, Van Roosmalen J, Olsthoorn L, Doornweerd C & Damm T (eds) 2018. [Microlepidoptera.nl](http://microlepidoptera.nl), atlas van de kleinere vlinders in Nederland. Beschikbaar op www.microlepidoptera.nl [geraadpleegd oktober 2018].

Koster JC & Sinev S 2003. Momphidae, Batrachedridae, Stathmopodidae, Agonoxenidae, Cosmopterigidae, Chrysopelleiidae. *Microlepidoptera of Europe* 5. Apollo Books Stenstrup.

Lempke 1985. *De Vlinders van Friesland*. Fryske Akademy, Ljouwert/Leeuwarden.

Muus 2018. *De stille invasie van een nieuwe vlinder: Paretopa robiniella*. Beschikbaar op www.microlepidoptera.nl [geraadpleegd oktober 2018].

Tuinstra 2018. *Cosmopterix orichalcea* (Lepidoptera: Cosmopterigidae): een nieuwe microvlinder voor de Nederlandse fauna. *Entomologische Berichten* 78 (5): 180-191.

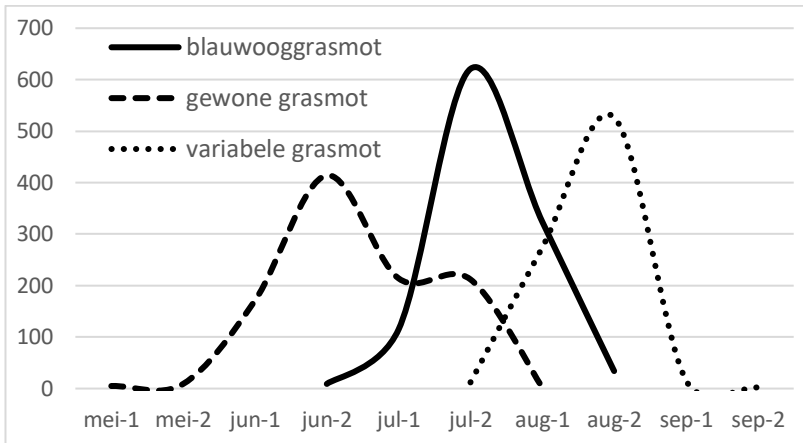
Grasmotten *Crambinae* op Canterlandseweg 18 Gytsjerk Freek Nijland

Als je gaat vlinderen zie je in het begin die kleine opdongertjes over het hoofd die overdag bij verstoring opvliegen uit de vegetatie. Wanneer ze weer neerstrijken zijn het net kleine stokjes. Vooroverbuigen om ze te bekijken heeft niet veel zin, want ze vliegen snel weer op. Maar een vlinderkijker biedt soelaas. Deze stokvormige grasmotjes behoren tot de subfamilie *Crambinae* van de grasmotten (*Crambidae*). Terwijl de meeste andere grasmotten hun vleugels min of meer spreiden wanneer ze stilzitten, vouwen deze hun vleugels op langs het lijf. Ze leven in allerhande biotopen met een variatie aan grassen. Wanneer ik door het Ottema Wiersma reservaat loop, kunnen er soms vele duizenden of tienduizenden aanwezig zijn. De rupsen vreten van de grassen, waarbij ze gaatjes in de stengels boren. De vlinders overwinteren als rups, verscholen in de vegetatie.

Op het erf (www.canterlandseweg18.nl) met veel kruidig grasland komen verschillende soorten stokvormige grasmotjes voor. Vanaf 2014 zijn zo mogelijk dagelijks nachtvlinders gevangen met een of twee vlindervallen. Dat geeft een goed beeld van de talrijkheid van alle soorten die op licht afkomen. Sinds 2015 zijn ook de micro's meegenomen. Zeven soorten zijn op naam gebracht (tussen haakjes het aantal exemplaren): **(zie foto's pag. 18)**

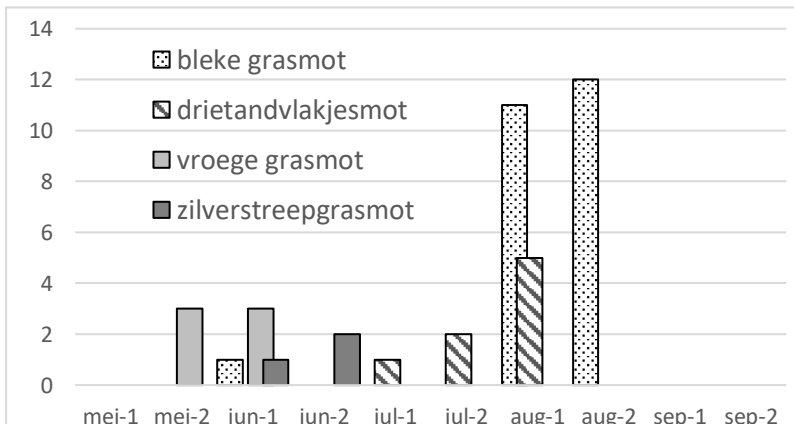
- 1) Gewone grasmot *Chrysoteuchia culmella* (1029)
- 2) Variabele grasmot *Agriphila tristella* (859)
- 3) Blauwooggrasmot *Agriphila straminella* (1103)
- 4) Zilverstreepgrasmot *Crambus pascuella* (3)
- 5) Vroege grasmot *Crambus lathoniellus* (6)
- 6) Bleke grasmot *Crambus perlella* (24)
- 7) Drietandvlakjesmot *Catoptria falsella* (8)

Alle soorten komen voor in één (min of meer langgerekte) generatie. Wat verder opvalt zijn de grote verschillen in voorkomen tussen de soorten. Drie soorten zijn jaarlijks zeer talrijk op het erf aanwezig (Gewone grasmot, Blauwooggrasmot en Variabele grasmot). Ook overdag worden de soorten waargenomen in de hooilandjes. Ze komen voor van mei tot begin september in overlappende populaties (figuur 1). De andere soorten zijn schaars op het erf (figuur 2).

Figuur 1 Voorkomen van drie soorten algemene grasmotten gedurende het jaar. Weergegeven zijn de totale aantallen per halve maand van over 2015-2018

De gewone grasmot is de vroegste van het stel; in mei kunnen de eerste worden gezien. Eind juli is het wel zo'n beetje gedaan. In juli wordt het stokje gaandeweg overgenomen door de Blauwooggrasmot, die op haar beurt in de loop van augustus worden vervangen door de Variabele grasmot. De soort zijn onderling tamelijk goed te onderscheiden. Voor de beginnende micro-vlinderaar is dat na elkaar voorkomen handig om de soorten achtereen goed in te kunnen prenten.

Figuur 2. Totale aantallen waargenomen schaarse grasmotten per halve maand over 2015-2018.

De Vroege grasmot doet haar naam eer aan met de vroege waarnemingen in mei en juni. De bestjes werden eerst voor streepjesgrasmotten *Crambus pratella* aangezien,

maar dat moest later worden gecorrigeerd. Opvallend was het relatief talrijke voorkomen van de Bleke grasmot dit jaar (2018). De meeste waarnemingen zijn gedaan in augustus dit jaar. Mogelijk is de hete zomer hierop van invloed geweest. Even opvallend is afwezigheid van de tamelijk algemeen geachte Streepjesgrasmot *Crambus pratella*. Mogelijke verwarring met de Vroege grasmot blijft niet geheel uitgesloten. Toch maar eens beter opletten komend jaar.

Wat deden de Veenhooibeestjes in 2018? Judith Bouma

In 2001 werd een speciale monitoringroute uitgezet door de Vlinderstichting in samenwerking met de beheerder van het Fochtelooërveen, Natuurmonumenten. Zelf loop ik deze route met veel plezier sinds 2003 tijdens het vliegseizoen van dit bijzondere, zeldzame, zandoogje. Het gaat overigens niet zozeer om de exacte aantallen, maar om de toe- of afname. Dit krijg ik door jaar in jaar uit consequent dezelfde telmethode te gebruiken. De gegevens met de datum, temperatuur, windsnelheid, bewolking, tijd en tijdsduur van het monitoren én de aantallen in de zes transecten, voer ik in het zogenaamde Meetnet van de Vlinderstichting in. De waarnemingen buiten de uitgezette transecten voer ik in bij Telme.nl. De applicatie om waarnemingen in te voeren werkt niet handig, omdat de waarnemingen niet voor of naast mijn voeten plaatsvinden, maar ook meters van mij vandaan. Op de plattegrondjes die ik meeneem, plaats ik een stip op de vlieglocatie van elk waargenomen Veenhooibeestje. Deze stippenkaarten gaan naar Natuurmonumenten voor het juiste beheer. Er vindt een verplaatsing plaats van de oorspronkelijke bronpopulatie van zestien jaar geleden. Dit betekent dus dat er óf geen waardplant te vinden is, óf geen nectarbron óf dat het tientallen meters verderop aantrekkelijker geworden is.

Het record aantal Veenhooibeestjes gezien op één dag in 2014 (538! exemplaren) werd dit jaar helaas niet gehaald, ondanks de hoge verwachting van mijzelf voor dit jaar. Het is uiteindelijk geen slecht jaar geworden voor de Veenhooibeestjes, zie fig. 1 en fig. 2. De jaarlijks wisselende aantallen kunnen veel oorzaken hebben, het weer vooral: té nat, té koud, té veel gekwakkel in de winter (nadelig voor de rupsen), té veel harde wind, té veel bewolking en zo zijn er nog veel meer vermoedelijke oorzaken te bedenken.

In deze afgelopen zestien jaar zie ik een enorme toename van fotografen, uit alle hoeken van het land, die een foto van een Veenhooibeestje willen 'scoren'. Ze werken duidelijk lijstjes af van dagvlinders, naast libellen, reptielen en vogels. En dan realiseer ik me dat ik in de loop van deze jaren al bijna 10.000 Veenhooibeestjes zag! Maar, een enkele kreeg het genoeg een fotomodel te mogen worden. Veenhooibeestjes, ze zijn en blijven 'sinniche' beestjes, bij bewolking vliegen ze niet, bij een zuchtje wind blijven ze ook graag in de pollen gedoken en een te lage temperatuur is uit den boze.

De eitjes van de Veenhooibeestjes worden in de vroege zomer afgezet in Eenarig wollegras, de onvolwassen rupsjes overwinteren diep in de pollen. Zodra het wollegras weer gaat groeien in het voorjaar, zullen ook zij verder gaan met eten, verpoppen en ontpoppen. En dan kom ik weer op de proppen! Ik ben alweer benieuwd naar het volgende jaar ...

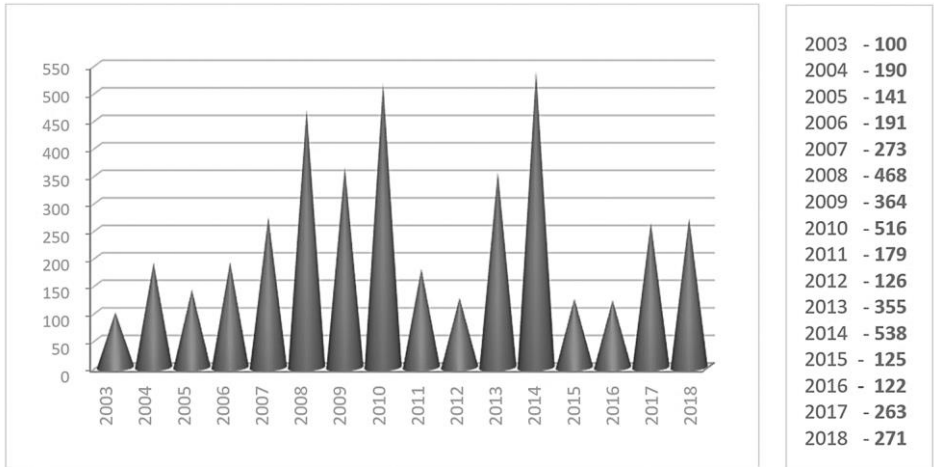

Fig. 1 Totaal aantal exemplaren per jaar

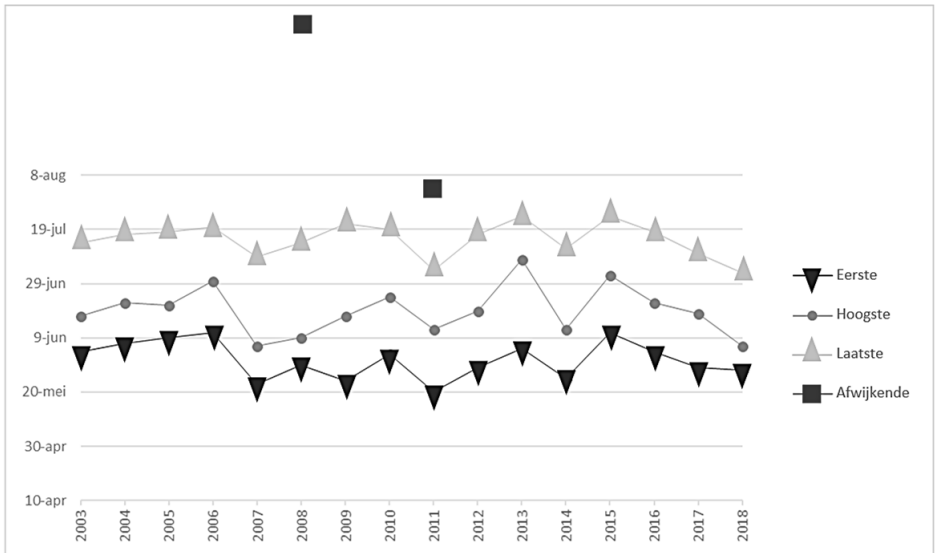

Fig. 2 Eerste, hoogste, laatste en afwijkende waarneming per jaar

Schreef ik in het stukje over de Veenhooibeestjes van 2018 ‘Zodra het wollegras weer gaat groeien in het voorjaar, zullen ook zij verder gaan met eten, verpoppen en ontpoppen. En dan kom ik weer op de propfen!’

Nou, ik kan vertellen dat het zo ver niet eens kwam. De rupsjes kregen de kans om lekker door te eten, het verpoppen kwam weer aan bod en met dit warme jaar komen gewoon opnieuw Veenhooibeestjes tevoorschijn, een tweede generatie!

Elk jaar krijgen, zoals ik al schreef, velen de gegevens in woord en beeld zeg maar. In het begeleidende schrijven in juli schreef ik: ‘... De Veenhooibeestjes deden het bijna gelijk met vorig jaar. Ze hadden alleen een extreem korte vliegtijd. Misschien dat ze massaal de pop uitslopen en die periode anders meer verspreid is? Vast en zeker door het warme weer. Maar, ik heb het eens nagekeken. De jaren 2008 en 2011 waren erg warm en droog, dat zijn nou net ‘toevallig’ de jaren dat er een, wellicht, tweede generatie vloog!! Ik zal het dit jaar nauwlettend in de gaten houden, want ook dit jaar was (én is) het uitzonderlijk droog en warm! Wie weet, zou zomaar kunnen. Ik hoopte het, een tweede generatie met weer zo'n warm jaar zoals 2008 en 2011 waarin ook een tweede generatie. Toch nog onverwachts ..

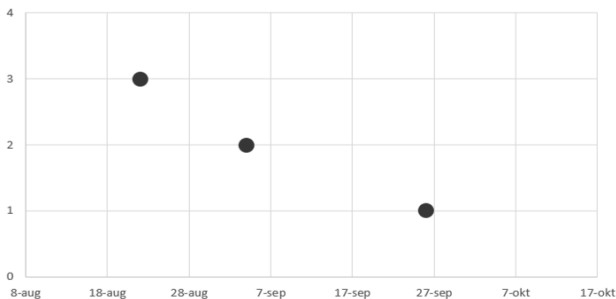
22 Augustus zag ik er vier, waarvan zeker drie individuen, de vierde kon ook een dubbel telling zijn, ik zal het dus houden op drie. Mijn route gewoon opnieuw weer opgepakt met in mijn hoofd al de nieuwe grafiek die gemaakt moet worden, o zo leuk, maar ik heb er toch altijd dikke ruzie mee.

Wekelijks weer geteld, een speld in een hooiberg zoeken zeg maar. Nog een keer twee exemplaren en een keer eentje, verder waren het nul waarnemingen, wat ook een waarneming is. Wel geteld, niets gezien noemen we dat.

Of ik nog meer ga zien dit jaar, het zou kunnen, maar op het moment van schrijven is de deadline van inleveren zeer nabij.

Nog even een grafiek (fig. 3) die geen enkel probleem gaf. Maar ook een foto van een tweede generatie Veenhooibeestje (**zie foto pag. 15**). In 2008 zat er eentje op de bloeiende Struikheide, deze zit op een na-bloeier van de Dopheide die het meest in trek is.

Fig. 3 Aantal en data tweede generatie in 2018

Na 17 jaar in Sint Nicolaasga gewoond te hebben en daar naar vlinders te hebben gekeken, ben ik weer terug in Sneek komen wonen. Vanaf nu ben ik hier weer naar vlinders aan het kijken. De bodem bestaat hier uit klei, dus denk ik dat ik hier andere

soorten nachtvlinders zal vinden dan op het zand in Sint Nicolaasga. En misschien ook minder nachtvlinders dan in Sint Nicolaasga. De achtertuin hier is klein en er stond alleen een hele grote conifeer en verder niets. De eerste klus in de tuin was het verwijderen van de conifeer.

Na een koud begin van het jaar heb ik vlindervriendelijke planten in de tuin gezet en ben ik klaar om te starten met de lichtval. In dit artikelje laat ik een aantal bijzondere waarnemingen zien, over 2018, tot 14 oktober. Over de micronachtvlinders vertel ik iets in de volgende flinterwille.

In totaal heb ik 130 soorten macronachtvlinders in de lichtval en met stroop gevangen. Dit is veel hoger dan verwacht. De volgende vier soorten zijn bijzonder en heb ik niet in Sint Nicolaasga gezien.

***Hecatera bicolorata* (tweekleurige uil)**

Een gewone vlinder voor Nederland maar minder gevangen in Friesland. Ik heb deze soort nooit in Sint Nicolaasga of Gaasterland gevangen. (zie foto pag. 17)

***Apamea lithoxylaea* (bleke grasworteluil)**

Ook een verassing. Deze grote uil is niet zo gewoon in Friesland. Ik heb 'm ook nooit gezien in Gaasterland of Sint Nicolaasga. (zie foto pag. 17)

***Nyctobrya muralis* (groene korstmosuil)**

Deze uil is heel bijzonder voor Friesland. De vlinder lijkt op de lichte korstmosuil (*Bryophila domestica*) maar de tekening en kleur is anders. (zie foto pag. 17)

***Idaea rustica* (schaduwstipspanner)**

Dit is een leuke vangst. In de jaren '90 heb ik deze vlinder ook in Sneek gevangen, maar in Sint Nicolaasga en Gaasterland niet meer gezien – tot dit jaar. Hier in Sneek heb ik tussen 25 juni en 17 juli vier exemplaren in de lichtval gevangen. Daarnaast ving ik een exemplaar tijdens de excursie in de Wyldemerk Gaasterland, op 30 juni. (zie foto pag. 17)

Mutaties ledenlijst

Nieuwe leden:

De heer J. Deinum
Sopsum 3
8806 KA Achlum

De heer G. Mensink
p/a Paviljoenstraat 25
9001 BN Grou

Adreswijzigingen:

De heer L.de Zee
Foekjesteech 28
8525 EH Langweer

Mevrouw G. de Lange
Meester Visserstraat 27
9293 LJ Kollumerpomp

De heer K. Smit
Havikskruid 39
8265 ME Kampen

Vlinderwerkgroep Friesland

Bestuur

Siep Sinnema	voorzitter Sparjeburd 29 tel. 0516-471222	8409 CK Hemrik s.g.sinnema@online.nl
Gerard Bergsma	secretaris Bosweer 29 tel. 0516-432414	8426 GS Appelscha bergsmagj@ziggo.nl
Luut de Zee	penningmeester Foekjesteich 28 tel. 06-50656442	8525 EH Langweer luut.de.zee@zonnet.nl
Gerrit Tuinstra	bestuurslid De Twee Gebroeders 214 tel. 0512-518246	9207 CB Drachten g.tuinstra14@gmail.com
Anneke van der Veen	bestuurslid Provincialeweg 21 tel. 0594-659791	9865 AA Opende vdveena@home.nl
Contributie	€ 10,00 per jaar. Girorekening NL68 INGB 0007 2232 59 t.n.v. L.D. de Zee, Joure	
Redactieadres	Sparjeburd 29 8409 CK Hemrik e-mail adres: s.g.sinnema@online.nl info@vlinderwerkgroepfriesland.nl	
Vlinderwerkgroep Friesland op internet:		www.vlinderwerkgroepfriesland.nl
e-mail adres:		info@vlinderwerkgroepfriesland.nl

Noteer deze data in uw agenda!

- zaterdag 3 november Bijeenkomst sectie Snellen NEV te Amersfoort
- woensdag 12 december Voorjaarsbijeenkomst Vlinderwerkgroep Friesland te Ureterp
- zaterdag 12 januari 2019 Determinatiedag bij fam. Sinnema in Hemrik
- zaterdag 6 april 2019 Bijeenkomst sectie Ter Haar NEV te Schoonrewoerd